



UNITÁRIUS ÉLET

51. évfolyam 3. szám

1997. március

Imádkozzunk!

Gondviselésnek Istene!

Reménykedő szívvel sóhajtok fel szent egedre, reményt adó Atyám. Lassan elhalkul, elcsendese-dik körülöttem és bennem az ünnepi örömmámor, de nem akarok még felébredni Atyám a karácsonyi

élményvilágból, ámulatból-bámulatból, mert újabb ünneplésbe zuhan az életünk. Mióta elfutó időnek gondja lettünk, e mérföldkő táján úgy intézed, hogy egyik kezünkkel az óévet takargassuk bús ravatalon, a másik kezünkkel az új esztendő bölcsőjét ringassuk. Leborulok, buzgón leomlok színed előtt, akinek egy porszem, ami nekünk egy világ, s idő vég-telen tengerében egy parányi könnycsepp minden elbúcsúzó és eljövő esztendőnk, leborulok, hogy gyermeki alázattal beszélgessek veled, imádkozzam hozzád. Lélek-fehér tájon át sorakoznak a gyermekkorba tartó lábnyomok, elhangzott léptéket őrzök, szemeim pedig gyerekkori csillagokat látnak ismét – vallhatnám egy költő gondolataival. A harangzúgás hömpölyögve hozza az áhítatnak újabb felemelő világát-lehetőségét, s amikor báránybéléses köd borul a tájra, szemem, szemünk még mindig azon a csillagon felejtődik, pihen, amely elvezetett ahhoz a betlehemes Karácsonyunkhoz. Atyánk! Ne vidd el még e gyermek-felnőttet és felnőtt-gyermeket egyaránt boldoggá tevő varázslatot! Segíts, hogy ebben a bűvöletben aranykötésű imakönyveinket, elrongyolódott zsoltárainkat is magunkhoz szorítva mehessünk át az új partra mi mindannyian, pásztorok, akik ájtatos gondban virrasztunk új idő-picinyek bölcsői mellett. Szerető Atyám, újra látom, és engedd, hogy mindannyian láthassuk azt a képet messze Keleten, ahol fenn a hegyoldal fehér hókalap, és madár áll rajta, misztikus, magas, és a régi esztendő sír-

dombja felett az óriási idő-kakas emeli lábát: s egy kakaslépéssel megnő a nap. Ezzel a minden ilyen-kori látomással vigy át, érkeztesd meg húsvét hajnalán ... Legyen áldott szent neved, kiben kezdet és vég összeolvadt, kit a bölcs lángesze sem érhet

fel, csak titkon érző lelke sejt hajtva. Légy áldott, hogy az előttünk álló útszakaszunkon is – szent ígéreted szerint – a te léted fog világítani, mint az égő nap, de kíváncsi szemeink mégsem tekinthetnek belé rejtelmeidbe. Maradjon is meg irgalmasságod, gondviselésed titka, amit a hitünk, reményünk, szeretetünk gyámoltalan fényével fürkészhetünk, de megismerni mégsem engedheted ezt az évünket sem! Így tedd küzdelmekben megszenteltté, áldottá futásunkat, tudva mindig minden körülményben, hogy valahol valaki mindig vigyáz rám, elsimítja a párnám, fölemel, ha elestem, megtámasztja a lelkem, világosban, sötétben irányítja a léptem. Vállalt küldetésünkben múltó sárgöröngyöd, teremtményed ez évben is jön-megy, fut-tapod, hogy honnan hová, miért, azt csak te tudha-



Szabó Áron 11 éves

tod; te tudod, hogy merre térünk, mire virradunk, te tudod, hogy a te leheleted bennünk mit ér, mit és minek dobol szívünkben a vér! Hozzánk, a por fiához más nem illik itten, minthogy tebenned megnyugodva, higgyen. Szent Atyám, aki buborék gyanánt elfújhatod, amit összehordtak népek, századok, adj ez esztendőben is szívembe álmokat, eszmét agyvelőmbé, hogy tudjak én is alkotni millió embertársammal, hatni úgy, hogy a kis haza fényre derüljön, és legyen meg benne mindannyiunk édes otthona boldog békességben. Atyánk! A betlehemi csillagtól megkaptuk a lángot. Légy velem, hogy – mint az egykori katona a szent sírról hazavitte ezt a jézusi melegséget, eszmeiséget su-

Istentől áldott húsvéti ünnepeket kívánunk!

gárzó lángot ezernyi baj és veszedelem között – mi is, én is vihessem, átadhassam, továbbadhassam, megvédhessem, óvhassam viharban és vészekben. Érzem, Atyám, hogy ezek az imbolygó lángok olyan szerteszét égnek nagy és kis világunkban, és ez a szétszórtság törékenységet, bátortalanságot, bizonytalanságot okozhat, ha nagy a sötét, ha erős a hideg, s így nem világíthatnak, nem melegíthetnek rendeltetésük szerint. Add Atyánk, hogy az elkövetkezendőkben ezek a lángok, ezek, az aprócska pici tüzek meleget, fényt árasztó közösséggé egyesülhessenek hitetlenségek, reménytelenségek, a kilátástalanságok nagy, didergető, vaksággal fenyegető telében. Légy őriző pásztorom, hogy mi is egymásnak vigyázói lehessünk; emberek lehessünk, a te igaz gyermekeid akkor is, amikor az emberek nem akarnak emberek lenni; tegyen boldoggá mindig minden, ami szép, jó, igaz és szent; vezessen minden léptünk hozzád egyre közelebb, csak hozzád, hogy gyengeségeinkben ne tagadjunk meg, mint a léha kétkedő, ne veszítsünk el, mint a színt, a fényt, a ragyogást, a pompát a vak. Légy ott is velem, ahol dőlnek, épülnek az oltárok, légy ott a szomorú, éles nézéseimben, gyöngéd simogatásaimban; próbáid éles kése új szépségeket teremni sebezzen engem, s úgy áldhassalak keltem-

ben-fektemben könnyekkel szépült orcád-fényű arccal, és ne rettegjek soha kegyetlen kezétől a megtermékenyítő fájdalomnak. Vezérelj lelkemet úgy, hogy mindig essen jól a sírókkal sírni, hogy ne nevessek a kinevetőkkel, hogy megértsek másokat, akkor is, ha engem nem értenek meg. Ha völgyeinkre tör az áradat, ha hegyeinket, erdeinket vilámok hasogatják, maradj meg nekem, nekünk egyetlen tornyos sziklaszálnak, kősziklának. A mi mindennapi rózsáinkat is add meg nekünk, add, hogy a kenyér mellett rózsa is legyen, add, Atyánk, hogy megéljünk több rózsán és kevesebb kenyéren. Édes Istenem, lassan elfáradok sóhajtozásaimban, lelkem színültig telik a veled való együttlét áldásával. Még csak azt kérem, hogy fogadj el kétségeimmel, bizonytalankodásaimmal, gyermeki csetlés-botlásaimmal; te légy mindig mindenben minden, te légy valamiként minden gondolatnak az alján, te gondolkozzál bennem, Istenem. Számban nevednek mindig jó íze legyen, hogy úgy mondhasam ez esztendő minden napján el: legyen meg most és mindörökké a te szent akaratom! Úgy legyen.

Ámen.

Balázsi László

A tudomány és az irodalom gondolatai a virágvasárnapról, a nagyhétről

*„Ostobák! Jutott nékem is
egy nap, vad s drága nap:
hangok lengtek fülem körül
s pálmák a lábam alatt.”*

G. K. Chesterton: A számár
(Sárközi György fordítása)

Az evangéliumi eseményeket a hagyatékban kegyes történetek, a képzelet kedves leleményei egészítik ki. A második évezred végén azonban jogos és szükséges, hogy az időt átívelni próbáló képzelet szembesüljön a tudomány feltételezéseivel. A tudomány nem fosztja meg sem a hívőt, sem a költőt a hagyaték érzelmi értékeitől, de kiegészíti azokat a magyarázat világosságával.

Virágvasárnap Jézus számárháton vonult be Jeruzsálembe, népének szent városába. Ezt többnyire úgy értelmezik, mint az alázatosság vallomását. Az értelmezés látszólag megfelelne Jézus önjellemzésének, de a nyugati ember gondolkodását vetíti rá a keleti eseményre. A számár ugyanis Keleten nem volt megvetett állat. Chesterton verse elragadó poézis, de nincs történelmi vagy néprajzi hitele. Az éljenző tömeg nem is az Úr alázatos szolgáját látta a számárháton közeledő emberben, hanem a lehetséges népvezért. A mi nyugati stílusérzékünk szerint a ló illetet volna bele a képbe. Ám a ló tartását, ami egyébként is drága és körülményes, a rómaiak tiltották a zsidóknak. Erthető: harci állat volt, olyan katonai eszköz, mint ma a páncélautó. A tanítványok legfeljebb úgy juthattak volna a lóhoz, hogy a római helyőrségtől kérnek kölcsön – őrült gondolat lett volna.

Makkai Sándornak van egy novellája, amely Jézus életének utolsó óráit mondja el. Kajafás, a főpap, öszvérháton jár-kelel a városban. Szép, erős, kövér állat – de mégis számárivadék! (A tevét általában málhás állatnak használták.)

A számár tehát feltehetően nem jelképes, hanem természetes szereplője volt az első virágvasárnapnak.

Egy másik, kiigazítást vagy további kutatást igénylő ügy: a keresztút. Az útvonalat, amelyen Jézus a vesztőhelyre ment, ma is mutatják Jeruzsálemben, egyházi szertartások céljára is használják. Ez abból a feltételezésből indul ki, hogy Pilátus az Antonia-erődben ítélkezett. Az erőd biztonságos hely volt, de, mint katonai szállás, kényelmetlen. Számításba vehetjük, hogy a procurator esetleg Heródes fényűző palotájában szállt meg jeruzsálemi vendégeskedése idején. Ezt fogadta el Jézus-életrajzában (Jézus király) Robert Graves angol író is. Ha igaza van, akkor a vesztőhelyre vezető út nem azonos a Via Dolorosa néven ismert síkattal. Még az a gyanú is felmerült, hogy a Koponyák hegye nem ott volt, ahol ma a bazilika áll, hanem pár száz méterrel arrébb, s az a domb ma is megvan.

Ezek a bizonytalanságok bizonyosságokat érnek. A Megváltó nem akart olyan nyomokat hagyni, amelyek létének teljesen emberi oldalát örökítették volna meg, a teológia nyelvén: amelyek nem részei a megváltástörténetnek. Ráhagyta az autonóm emberi értelemre: kutasson, tévedjen, s amit megtalál, bizonyítsa a saját erejéből. Nem akart segíteni a kétezer évvel későbbi újságíróknak, filmproducereknek, idegvezetőknek, s az egyháznak sem segített abban,

hogy az imádságnak kivételezett helyszínei legyenek.

Jeruzsálemben nem mehet el minden keresztény, az átlagosnál legalább egy kicsit jobb anyagi helyzet kell hozzá, s mert délszaki területen fekszik, megfelelő egészségi állapot is. Ám mégis megragadó *emberi* élmény azokon a helyeken járni, ahol valamikor ő járt. Ebben az élményben, ha az egyén művelt és fogékony, nincs különbség hívő és nem hívő között.

Dr. Bán Ervin

A „böjt”!

A mindennapok beszédhasználatában, egyszer, de van eset rá, hogy többször is előfordul ez a kifejezés: „böjt”. Mint annyi más kifejezést, ezt is nagy előszeretettel használjuk, legtöbbször azonban úgy, hogy ismernénk annak igazi jelentését vagy eredetét. Tekintettel arra, hogy az egyházi évben lezárult egy szakasz, vagyis a farsang időszaka, melynek utolsó napja húshagyókedd volt, és elkezdődött egy új szakasz, a böjt időszaka, melynek első napja a hamvazószerda, fontosnak tartjuk vizsgálódás tárgyává tenni a böjtöt egyházi szempontból, azaz meg tudni, hogy mi is a böjt, mit jelent, honnan ered, mi a jelentősége, és milyen szerepet játszik a másvallásúak életében és milyet az unitáriusokéban.

Böjt – (latinul: jejunium) – egyike a legrégebb kultikus szokások és az ételtől, italtól, sőt a nemi élettől való teljes vagy részleges tartozkodást jelenti, természetesen vallásos jelleggel. Alapja az az ősi elképzelés, hogy bizonyos ételek titkos erőt tartalmaznak, és hogy szent ételek és italok vétele előtt böjtölni kell, hogy a „profán”, a „szenttel”-való találkozásra felkészüljön. Ez utóbbihoz kapcsolódik az is, hogy a böjt alkalmas arra, hogy az általa okozott fizikai hatás a pszichés állapotot befolyásolja, eksztatikus izgalmat keltsen. Indoklása ennek megfelelően igen különböző lehet: bűnbánat, gyász, megtérés, kinyilatkoztatásra való megtérés stb. Különböző megindoklással a böjtöt, minden vallásos közösség ismeri tekintet nélkül arra, hogy keresztény vagy sem. A böjt nem egy újkeletű találmány, és nem is a kereszténység kebelében született. Már a primitívizmusban és az őskorban a különböző népek különböző okokból és céllal rengeteget böjtöltek, amit az etnográfusok és az etnológusok már régen bebizonyítottak. A kutatók ezt az ősi szokást a következő okokra vezetik vissza:

I. A primitív népek körében elterjedt hiedelem volt az, hogy a termésnek egy részét és a zsákmánynak a javát az Istenség, mely felettük őrökdi, őket védi, magának tartja fenn, azon egyszerű magyarázatból kifolyólag, hogy az istenek is élnek valamiből, s mivel az istenek felette állnak az embernek, őket mindenből a legjobb illeti meg. E hiedelem volt az alapja annak a szokásnak, hogy a primitívságban az emberek magas hegyek tetejére, csodálatosan szép, istenekhez méltó oltárokat építettek, és ezekre hordták fel az isteneknek szánt ajándékaikat. Természetesen az adományozó az adományokból soha nem ehetett, mert hitük szerint aki ebből evett, az halál fia, ugyanis ezen eledel csakis és kizárólagosan az istenséget illeti meg.

II. Minden primitívságban élő népcsoportnak és törzsnek megvolt a maga jól kiválasztott totem állata, ami azt jelenti, hogy az embert és a csoportot vagy a törzset az istenségen kívül még egy állat is védi, mely állat nem más, mint isten földi segítőtársa.

Ilyen totem állat a macska, a tehén, a medve, a farkas és mások. A XX. sz. utolsó éveiben, amikor az ember az isteni ege-

ket ostromolja rakétaival és űrhajóival, amikor leszállni készül a Marson, a totemizmus maradványa megtalálható egyes népek életében ma is. Így Egyiptomban totem állat a macska, Indiában a tehén, mely manapság is zavartalanul közlekedik a nagyvárosok zsúfolt autóforgalmában. A totem állat megölése, húsanak elfogyasztása természetesen tilos, mert a totem nem más, mint a törzs őse és rokona, mely mindenkor megvédi őket.

III. A primitív népek hite szerint a böjtölés az önmegtartóztatás legjobb eszköze, mely az ember akaraterejét fejleszti és teszi próbára, ami nagymértékben elősegíti az emberi léleknek a szellemekkel való találkozását. Ezért kötelezték az ifjakat a törzsön belül, hogy több napon át böjtöljenek a serdülővé avatás és más beavatási szertartások előtt, mert a böjt elősegíti a lélek megtisztulását, amit a szertartások megkövetelnek.

IV. A primitív népek életében a böjt nem más, mint a legfontosabb erőpróba, vagyis az önkínzás eszköze, mely önkínzáson mindenkinek a törzsön belül át kell esni, hogy Isten szeretetébe férközzön.

Az aszkézis különösen a monoteista vallások legfontosabb mozzanata. Itt kell megemlítenünk a szerzetesrendeket, melyek elzárkózva a világ zajától, a kolostorok mélyén gyötörték sokszor halálosan testüket és lelküket. Ennek eredményeként jött létre a XII-XV. századokban az a vallásos szekta, melynek neve „flagelláns”. E szekta tagjai nyilvánosan korbácsolták önmagukat, így testüket nemcsak a nem-étkezéssel, hanem korbácsolással is kínozták, mert hitük szerint csakis így tisztulhat meg a lelkük mindenféle bűntől.

Elhagyva a primitívizmust azt tapasztalhatjuk, hogy már az ókori népeknél fontos szerepet játszott a böjt, részint mint az önmegtartóztatás gyakorlása, részint mint az áhítat előkészítésének eszköze. A böjt tehát nem más, mint elméleti és gyakorlati mértéke akármely vallás antropológiai és etikai alaprészének. Így például felette jellemző, hogy míg Indiában a Mohamed követői, a Ramadán hónapban nappal semmit sem esznek, azaz jejunium plenumot tartanak, a Brahma és Buddha hívei pedig az embert a földi életből kiszakító, őt megdicsőítő aszkézis egy részletét tisztelik a böjtben, (aszkézis = gör. vall. er. az erkölcsi tökéletesség elérésének módját az élet örömeiről való lemondásban és az önsanyargatásban látó, és ezt követő vallásos tanítás), addig a parsismus, melynek alaptétele szerint a testnek megvan az a joga, hogy az élet céljának betöltése végett a munkára mindig alkalmas legyen, nem ismeri a böjtöt.

(Parszi-k, perzsa, a Zarathusztra tanait követő, tűzimádó óperzsa vallás hívei).

A zsidóknál a mózesi törvények eleinte csak az engesztelő napot jelölték meg böjtnek, de a farizeusi zsidóság, már az imához és alamizsnához hasonlóan jó és érdemszerű cselekedetnek tekintette. (Lk. 18, 12). A zsidó tehát a böjtöt azon cseleke-

detek közé sorolja, amelyek kifejezik az embernek az Istennel szemben tanúsított alázatosságát, reménységét és szeretetét. Végül a Talmud szigorúan megállapította a böjtölés rendjét és módját, dacára annak, hogy Jézus félreérthetetlenül megoldotta a böjt kérdését. (Mt. 6, 16-18 és IX. 14-17).

Az őskeresztény egyház is átvette a böjtöt, a Mt. 9, 15 alapján.

A keleti és a nyugati egyház böjtszokásai sem egyeznek. Nyugaton az ún. kántorböjt, a nevezetesebb apostol és szent ünnepének előestéje, valamint az advent lett a böjt napja, addig a görögkeleti egyházban négy nagy böjtölési időszak fejlődött ki: az advent vagy karácsony-böjt, (nov-dec), a húsvéti (tavasszal), a Péter és Pál aposol böjtje, (mindenszentek vas-tól – jún. 29-ig), és böjt kéthét, amit „isten szent anyjáról” – neveztek el (aug. 1-14).

A nyugati egyházban, a középkor hajnalán máris nagyfokú enyhítéssel ment át a böjtölés, midőn helyette ún. absztinencia követeltetett, mely később a hús nélkülözésére szorítkozott, hús-nak pedig a halat egyáltalán nem tekintették. Ezt támasztották alá, mármint az enyhítést a pápai és a püspöki diszpenzációk, (dispensatio bizonyos jogszabályok alóli felmentés), mint pl. a IX. Pius pápa által 1869-ben a magyarországi katolikusoknak kiadott rendelet a szombati böjt eltörlésére.

A katolikus egyház az idők során jól meghatározta a böjt értelmét, célját és gyakorlatát. Itt a böjtnek két módja ismeretes: a szoros értelemben vett böjt, mely napi egy jóllakást enged meg két mellékétkezéssel, s a másik mód az, mely megengedi a mindennapi étkezést a hús teljes kizárásával.

A protestáns vallásokban a böjt nincs egységesen szabályozva, és nem is tulajdonítanak neki olyan nagy jelentőséget, mint más vallásokban. A mi vallásunkban, az unitárius vallásban a böjt a szellemi megtisztulást célozza, melyhez az alapot azon jézusi szavak szolgáltatják, miszerint: „nem az fertőzi meg az embert, ami a szájon bemegy, hanem ami azon kijön”.

A böjt és annak különböző formában való gyakorlása, ma már az egész világon elterjedt szokás, aminek következtében sok helyen egybeolvadt egyes helyi népszokásokkal, és ennek következtében több népies kifejezéssel is gazdagodott. Az alábbiakban nézzünk meg egy pár ilyen, a böjttel kapcsolatos kifejezést és népszokást.

1. Böjtelő hava: – ez nem más, mint a február hónapnak a régi magyar naptárban szereplő neve, mert a „hamvazószerda”, vagyis az ún. „böjtfő” és az előtte álló három vasárnap, azaz a hetvened, hatvanad, és ötvened vasárnap, túlnyomó részben február hónapban van.

2. Böjtmás hava: – ez a március hónap régi magyar neve, valószínűleg azért, mert a nagyböjt nagyobbik, azaz második része, március hónapra esik.

3. Böjti konyha: – kifejezés tulajdonképpen jelképes, mely azt akarja megjelölni, hogy a böjt időszakában a háziasszonyok konyhájában milyen ételek készíthetők, és milyen ételek készítése tiltott. A böjti konyha alapja a húsnélküliség, de amint azt már az előbbieken is említettem, kivételt képeznek a halfélék, a héjas állatok, mint pl. a béka, a csiga, a rák, vagy az osztriga. A böjti konyha az ételek elkészítésében előtérbe helyezi a tejtermékek és a zöldségfélék felhasználását. A melegvérű állatok közül egyedül a vadkacsa húsa fogyasztható, ugyanis az vízen él és fészkel, továbbá csak hallal táplálkozik.

4. Böjti boszorkány: – ez a kifejezés határozottan böjti jelleget vall, és tulajdonképpen nem más, mint egy rongyokba öltöztetett emberformájú szalmazsúp, mely egyes észak-magyarországi népszokásokban a telet személyesíti meg. E vidékeken a böjtöt

összefüggésbe hozták a tél és a tavasz viaskodásával, melyet nagy előszeretettel gyakorolnak az emberek, ugyanis egy jó alkalom a böjt megszakítására, a szomorú böjtös napokban a vígasság és az öröm kinyilatkoztatására. Ezt a böjti boszorkányt az emberek a farsang végén, a böjt elején, de minden esetben húsvét előtt kihordják a falu határába, zene és énekszó kíséretében és ott elégetik, vagy vízbe dobják. Ezzel a szertartással jelképezik a tél halálát, és az ehhez fűződő szóváltásokkal, veszekedésekkel és verekedésekkel pedig a tél és a tavasz küzdelmét. A böjti boszorkány, mint kifejezés is, és mint népszokás is megtalálható más népek böjti gyakorlatában. Így a németek szokást a halál faluból való kihordásának nevezik, a tótok Moránát, a halál női megszemélyesítőjét égetik el. E kifejezés népies és helyi változata a magyaroknál az ún. „büdi boszorkány”.

5. Böjti pásztorlevelek: – ezek tulajdonképpen nem kapcsolódnak az ősi népszokásokhoz, hanem a 40 napos böjt előtt a püspökök által kibocsátott pásztorlevelek, melyekben a teljes böjtre vonatkozólag egy s más engedményt közölnek a hívekkel.

6. Böjti prédikációk: – a nagyböjt alatt a r. katolikus templomokban tartott különleges egyházi beszédek, melyek alkalmat adnak a kimondottan nagy és elismert szónokoknak a böjttel kapcsolatos magyarázataira. A lutheránus egyház ezt az időszakot, vagyis a 40 napos böjtöt a Krisztus kínszenvedéseire való visszaemlékező prédikációknak szenteli.

Az első keresztény egyházban a 40 óra, mely a Jézus halála és feltámadása közé esett, szigorú böjtben töltetett el. Ez az a 40 óra, mely alkalommal a Jézus szenvedéseire, és az úrvacsora szereztesére emlékeztek. E negyven napos böjtnek az utolsó hete lett a nagyhét, mely virágvasárnapjával kezdődik. A nagyhétet a legszigorúbb böjt, valamint a polgári foglalkozásoktól való teljes megtartóztatás jellemezte.

Mi, unitáriusok a böjtöt nem a test, hanem a szellem megtisztulási alkalmának és lehetőségének tartjuk. Ez az az időszak számunkra, melyben alázatos imádságokon keresztül megbánjuk bűneinket, levetkőzzük gyarlóságainkat, és megtisztult lélekkel várjuk a húsvétot. Hogyha a böjt és annak időszaka egyes emberek számára a testnek bizonyos ételektől való megtartóztatását jelenti, számunkra, unitáriusok számára a böjt szellemi életünkben olyan értelmű megvonásokat jelent, melyben mentesíthetjük az Istentől ajándékba kapott lelkünket a káros és felesleges táplálékoktól, hogy mielőbb kikristályosodhassék bennünk a Jézus által példaképpen adott valláserkölcsi élet drága értéke, s e megtisztult érzélemmel és gondolatvilággal a bensőnkben érkezzünk el nagy Mesterünk nagypénteki halálán át a húsvét diadalmas tartalmához, az örökélet hitéhez.

Budapest 1997. január 14.

Rázmány Csaba

Könyvbemutató

1997. február 25-én, az Európai Protestáns Szabadegyetem két legújabb könyvének sajtóbemutatója volt a Litea Könyvesboltban. Szöllősy Pál EPMSZ elnök megnyitója után, Pomogáts Béla író, a Magyar Írószövetség elnöke mutatta be Borbándi Gyula: Emigráció és Magyarország – Nyugati magyarok a változás éveiben, 1985–1995 c. munkáját, majd a szerző szólt a kötet előkészítésének, főbb szempontjainak kiválasztásáról.

Kende Péter politológus, az MTA kültagja ismertette Bibó Nyugatról – éltében, holtában, A külföldi magyarok írásai Bibó Istvánról c. kötetet.

A sajtóbemutatón népes közönség vett részt, közöttük az EPMSZ könyveket is forgalmazó Heltai könyvesboltunk vezetői és Orbókné Szent-Iványi Ilona lelkész.

IFJÚSÁGI OLDAL

Beszámoló az Unitárius Ifjúsági Kör 1996-os tevékenységéről

Az Unitárius Ifjúsági Kör (továbbiakban UNIK) 1995-ben alakult, s alig egy éves múltja ellenére már igen sok eredménnyel, eseménnyel dicsekedhet. Az 1996-os évben már szervezetter, kialakult belső renddel látott neki az unitárius ifjúság egységbe szervezésének, az ifjak szabadidejének tartalmas kitöltésének. Ezt a célt szolgálták-szolgálták a kéthetenkénti gyűléseink, melyeket csak a vizsgaidőszak és szünet idején szüneteltetünk. A rendszerességnek köszönhetően mára kialakult egy olyan „mag” (kb. 10-15 ember), akikre mind az UNIK, mind az anyaegyház számíthat. Jó példa erre, hogy márciusban igen rövid idő alatt megszerveztük a pestlőrinci templom kertjének kitakarítását Kovács Levente (szintén UNIK-tag) kertész segítségével. Ugyanezen társaság segítségével szerveztük az első Unitárius Ifjúsági Konferenciát, melyre most már nyugodtan mondhatjuk, hogy hagyományteremtő, hiszen idén Pécsen ismét megrendezésre kerül. Ez a háromnapos konferencia, melyhez az anyaegyház igen nagy anyagi és erkölcsi segítséget nyújtott, nagymértékben elősegítette egy szép lassan kibontakozó országos ifjúsági háló létrehozását. Ez megmutatkozott a hódmezővásárhelyi nyári táborozáson, melyet a két város (Hódmezővásárhely–Budapest) együtt rendezett, s amelyen lelkészeink segítségével olyan hátrányos helyzetű fiatalok is részt vehettek, kik ezt különben nem engedhették volna meg maguknak.

A tavalyi év folyamán számos olyan rendezvényt csináltunk, melyek egyik része csak a szórakoztatást, másik része pedig tudásunk, én-tudatunk elmélyítését szolgálta. Az előbbihez tartozott a farsangi összejevetel, a két közös kirándulás, valamint Vadady Attila kántorunk által rendezett „Humoreszkek” című színdarabjának előadása, amelyben több UNIK-tag is részt vett.

A másik fajta összejevetelt két részre osztottuk: az egyik szellemi, a másik ügyességi-kreatív. A szellemi kategóriában hitünkhöz, egyházunkhoz, vallásunkhoz való hozzáállásunkat boncolgattuk. Az ügyességi-kreatív találkozásainkkor különböző iparművészeti tevékenységbe nyertünk betekintést. (A témák beosztását és időpontját lásd alább).

Célunk közé tartozott, hogy azokat a gyermekeket, akik a konfirmáció után eddig eltávolodtak az egyháztól, meg-

próbáljuk itt tartani, s megmutatni nekik, hogy most már igenis van az egyházban helye az ifjúságnak, ez nem csak a „felnőttek” ügye. Ezen okból számos olyan programunk volt, amiket a fiatalabbaknak találtunk ki, ezzel is elősegítve a fiatalok UNIK-hoz való közeledését. Két, fiataloknak szóló darabot néztünk meg a Stúdió K színházban, egy tizenévesnek és egy kisgyereknek szóló előadást. Mikulás-ünnepséget is tartottunk, melyen a gyerekekkel közösen mézeskalácsot süttünk. (Ezek láthatók voltak a karácsonyfán is.) Természetesen a „nagyok” is jártak művelődni, színházban voltunk, megnéztük az ópusztaszeri honfoglalás-élművet, stb.

Az UNIK mint minden évben, tavaly is részt vett az IRF konferencián, mely 1996-ban Erdélyben volt, 1997-ben pedig majd Magyarországon rendezünk. Számosan vettek részt különböző nemzetközi konferenciákon, s mindenünnen pozitív érzésekkel jöttek haza, tartottak róla élménybeszámolót. A '96-'97-es évfordulón itt jártak az IRF vezetőségi tagok, és nagyon meg voltak elégedve a magyar szervezéssel, vendégszeretettel, rugalmassággal.

Mivel 1996-ban az anyaegyháztól teljesen függő szervezet voltunk, megpróbáltunk vele együttműködni. Ez sajnos nem mindig ment konfliktusmentesen, ám úgy véljük, a súrlódások ellenére tevékenyen részt tudunk venni a nagyegyház munkájában, ahol lehetőségünk volt rá, ott segítettünk (képkiállítás, szeretetvendégségek, stb.). Bízunk benne, hogy ez a tendencia megmarad, s így egyre szorosabban fogunk tudni együttműködni.

Az UNIK a programjában nem tervez változást, továbbra is szeretné eddigi tevékenységét folytatni, kibővíteni, megerősödni, a sikereken felbuzdulva és a kudarcból tanulva. Isten áldását kérjük munkánkra, remélve, hogy ebben az egyre nehezedő világban zavartalanul, egyházunk nevében tevékenykedhetünk.

UNIK-vezetőség:

Bencze Margit
elnök

Pécsi Balázs
titkár

Zászlók

zászlók	címerek
elvékonyult	királyi pén-
zeken zászló-	színek lángoló
piros színvak fe-	hér hármashalom
zöld színe színes	tárcsapajzsok elhagyott
lobogók hétszer vágott	mezeje hej piros-fehérek
kettőskeresztes hadilobogók	dzsidákra erősített lobogócs-
kák piros-fehér-zöld színű	strucetollbokréták huszárok fő-
vegén kokárdák vörös tollak	vörös szalagos forradalmak lobogóid
H	H
A	A
Z	Z
A	A
M	M

Ószabó István

Emlékezés március 15-re

1848–49: Gábor Áron a székelyföld védelmezője

Összeállította: Mikó István

A szabadságharc évfordulója alkalmából szinte minden alkalommal megemlítik az emlékezők Kossuth, Petőfi, a márciusi ifjak meg a csatákat vezénylő, majd később az aradi vár sáncában vértanuhalált szenvedett tábornokok neveit. Nem sok szó esik azonban a többi névtelen, vagy csak kevésbé ismert hősről, jóllehet cselekedeteik, vagy éppen mártíromságuk ugyancsak hozzájárult a dicsőséges szabadságharc történetéhez.

Ilyen többé-kevésbé elfelejtett hős volt Gábor Áron is. Ha neve fenn is maradt a köztudatban, de élete szinte az ismeretlenség homályába veszett az utódok számára.

Az idei évforduló alkalmával ezt a hiányt szeretnénk pótolni, és tisztelni a Székelyföld hős szülöttének emléke előtt, idézve a kortárs Orbán Balázs avatott írását, mely a Székelyföld leírása III. kötetében jelent meg.

„Eresztevény templomkerítésében egyszerűen felhantolt, durva fakorláttal körülvett sír emelkedik. Ez Gábor Áron sírja. Elég, azt hiszem, e névnek egyszerű felemlítése is, hogy minden hazafi tisztelettel és szent áhítattal közelítse meg az egyszerű sírhantot, mely a nemzet nagy halottját fedi.

Nem tartozhatik e munka köréhez, hogy itt ezen, a nép kebléből kiemelkedett nagy férfi részletezett életrajzát adjam, de azt főbb vonásaiban vázolni azért is szükségesnek ítélem, mivel az nagyon hiányosan van ismertetve, de főleg azért is, hogy e nagy ember ismeretéből eredő öntudatos tisztelettel közelíthessen az utas e sírhoz, hogy felfoghassa azon szellemi nagyságot, mely hazájának szent ügye mellett való lelkesültségében csudákat művelve, – e rideg sírhoz tévé dicsőteljes utolsó lépését.

Gábor Áron 1814-ben november 21-én született Bereczk határszéli végvároskában. Atyja azon Gábor István, kivel, mint e város főjegyzőjével, már fennebb Bereck leírásánál találkoztunk, anyja Hosszu Judith volt. Tanulmányait a csík-somlyói gymnasiumban kezdte, s már gyermekkorában nagy hajlamot mutatott a gépészet és technikai tudományokhoz, de e tehetségét kifejleszteni nem volt alkalma, sőt tanulmányait – mihez nagy kedve volt – sem folytathatta, mert midőn felsőbb iskolákba akart menni, arra az engedélyt a katonai kormány megtagadva, visszaparancsolta ezredéhez, honnan néhány más társával Gyula-Fehérvárra küldetett, nem azért, hogy tudományos kiképeztetést nyerjen, hanem pusztán azért, hogy a tüzérség gyakorlati kezelését megtanulja. Innen – nem tudni miféle magánpártolás útján – Pestre, onnan pár hónapra Bécsbe ment, hol a genie-corpsnál mint műkedvelő hallgatta a felsőbb műtani leckeiket, s főleg az ágyúöntés mesterségét, az érczelegytési arányt stb. figyelemmel kísérte, arról magának jegyzeteket tett nemcsak, hanem több e tárgyra vonatkozó német kézikönyvet szerzett meg magának s azokat a legnagyobb szorgalommal tanulmányozta. E szerint nem áll az, hogy Gábor Áron minden tudományos képzettséget nélkülözött volna, mert

ha a magasabb műtani kiképzéstől elvonta is a katonai önkény, vele született genialitásánál és természetes hajlamánál fogva, főleg a birtokában levő kézikönyvek segítségével önmaga fejleszté ki tehetségét. Igen nagy kedve volt műtani tanulmányainak folytatására, de ebben is meggátolta az ezredparancsnokság, mely a székelyből az értelmi fejlettség előléseével gépet akart alakítani; ez okból visszaparancsolta Gábor Áront is, s ő – miként hibásan mondatott és iratott – nem mint tizedes (hisz ez a pulyák szemében túldiszes állás lesz vala), hanem mint határőri közbíró osztatott be ezredébe. A hivatásszerű pályájától ily erőszakosan elvont férfinak szárnyát szegve, négy éven át szoríták katonai szolgálatra, minek következtében oly kedélymeghasonlásba jött, hogy többszörös örültségi rohamai voltak, s e miatt aztán mint hasznavehetetlent jubilálták. –

Ekkor kisded jószágára vonulva, asztalosmesterséggel kereste kenyerét, de e mellett természeti hajlamainál fogva gépminták készítésével s más találmányokkal is foglalkozott, mivel azonban ezek nem bizonyultak be gyakorlatiaknak, vagy inkább mivel azok kivitelére és alkalmazására módja nem volt, ismerősei, rokoni gúnyolódtak vele, mint egy olyan eszelőssel, ki valószínűtlen dolgokon töri fejét s ok nélküliségekre fecsérli idejét; mind ez elkedvetleníté, s itthonjában magas reptű lelke táplálékot nem nyerhetve, többször ment a szomszéd Dunafejedelemségekbe, de ott sem találván hálásabb térre, újból visszajött hazájába, hol folyton félreismerve, meghasonlott kedéllyel élt bús magányában ezen nagy szellem, mely ha kellő kiképeztetést és tért nyer, a lángész egy csudás jelenségé válhatott volna, így pedig ha a forradalom – mely annyi félreismert tehetséget emele felszínre – közbe nem jön, Gábor Áron egy örökre feledett, mi több, kortársaitól lenézett, kinevetett egyén maradt volna.

1848 kezdetével Gábor Áron Oláhországban volt; honnan a kedvezőbb fordulat hírére azonnal haza jött szülővárosába, innen a mozgalmakat figyelemmel kísérte, de ki nem jött, míg a tett órája nem ütött.

A reactio vétkes fondorlatai és fegyveres fellépése önvédelemre szoríták a magyar nemzetet, mely, ha elején készületlenül meglepetve, visszaszorított is, de azután annál nagyobb hősiességgel lépett fel szabadsága oltalmára, s az elbizakodott zsarnokság megalázására.

A meglepetés első percében Erdély is elesett, nemcsak, hanem Erdély fellegrája, a Székelyföld nagy része is be volt hódoltatva, de fennállott még a várnak végvisszavonulási zömtornya, s azon magasan lengett a szabadság zászlaja. Ezen bevehetetlen zömtorony pedig Háromszék volt, melynek elszánt fiai, mint az ősz kornak legyőzhetetlen hősei, kimondák a semmi áron való meg nem hódolást, s ezzel ki az önvédelemnek dicső harczát is, mert az ellen minden oldalról körülzónolta e széket, már minden oldalról folytak a határszáron az elszánt guerilla-harczok, Háromszék bizottmányi gyűlése permanenssé válva folyton együtt volt Szent-Györgyön.

Nov. 16-án a gyűlés – melyen Berde Mózes, Dobay, Zsombori, Nagy Imre, s más főtisztek is jelen voltak – nagyon lehangolt volt, rossz hírek érkeztek mindenfelől, Udvarhelyszék behódoltatása, Csik semlegessége, túlról a gen. commando feltétlen megadást követelő, s Háromszékre iszonyatosan fenekedő röp-lapjai. Gedeon és Heydte ellenséges fellépése, mind oly hírek, melyek lehangolólag hatottak némely kedélyekre, a vészharangok zúgtak, s a belépő futárok csak rossz hírekkel jelentek meg. Merültek fel olyan hangok is, hogy miután egész Erdély s a többi székely székek megadták magukat, mit tehet egyedül Háromszék; felhozott az is, hogy nincs ágyu, nincs lökészet, mi nélkül harcot folytatni képtelenség; mikor a terem egyik szögletéből egy czondrába öltözött, izmos, középtermetű, kerek képű szakálos férfi emelkedett fel s szót kért: mihez a nagy zúgás miatt nagy bajjal juthatott csak, de végre csend állván be, így szólott; „Uraim! hallom, hogy a főtiszt urak azt mondják, meg kell hajolnunk az ellenség előtt, mivel nincs munitio, nincs ágyu. Uraim, ha csak ez a baj, úgy én mondom, hogy két hét alatt lesz ágyu, lesz munitio, a mennyi kell”. Mire lelkesült „Eljen Gábor Áron”, „Harczolunk utolsó csepp vérig” kiáltások hangzottak mindenfelől; de a zaj csillapultával újból a kétely hangja emelkedett fel, hogy könnyebb azt mondani, mint létesíteni, midőn Gábor Áron magasztos egyszerűségében, a lelkesülés és öntudatos hősiesség tüzevel szemében előlépve, feleletként mondá: „Uraim, kedves polgártársak! semmi mást nem kérek, minthogy a fülei vashámorhoz utazhassak azon felhatalmazással, hogy ott dolgozhassak és dolgoztathassak, s ha mához két hétre Szent-György piaczn 6 ágyu nem lesz felállítva, s ha azokkal a próbálövésnél célzott nem talállok, akkor én magam állok 10 lépésnyire az ágyu elibe célzóablának”.

A felhatalmazást illetőleg rendeletet a bardoczszéki királybíró Dániel Gáborhoz kiállította a polgári ügyek élén álló Berde Mózes: Gábor Áron azzal egyedül egy páczikóval indult el Fülére, s két hét múlva az ígért 6 ágyu Szent-György piaczn volt felállítva, nemcsak, hanem azok egyikével az első lövésre központba lőtt Gábor Áron.

A lelkesülés kimondhatatlan volt, ezen bozontos hat ágyu az önbizalomnak oly nagy mérvét fejté ki Háromszék népénél, hogy az e percztől fogva legyőzhetetlenné vált. Azonban Gábor Áron nem elégedett meg csudaszerűséggel határos módon kiállított ágyuinak bemutatásával, hanem azonnal a jelentkezett tüzekek betanításához kezdett, s pár nap múlva (nov.3-án), midőn Heydte 4000 ember rendes seregével, ágyukkal és megszámlálhatatlan sokaságu szász és oláh nemzetőrével Hidvégnél előre nyomulna, a kifejtett csata folytán Gábor Áron is előrobogott csak félig-meddig felszerelt első ágyujával, s midőn annak első lövése eldőrdült, végighangzott a honvédsorokon, hogy: „A mienk nagyobbát szól. Győztünk”, s valójában győztek is, mert azok a még soha tűzben nem volt honvédek Áron bácsit és ágyuit is megcsókolva, szuronysegezve rontottak az ellenek, azt elsöpörve Földvárt bevettek, s oly rémületet idéztek elő Brassóban s a megszállt hadseregben, hogy küldöttség és futárok seregerősítéseket kérve száguldottak Puchnerhez.

Gábor Áron fényesen bizonyítá be nemcsak ágyuöntési tehetségét, hanem tüzérségi képzettségét is. Ezen

első siker egészen felvillanyozta a népet s az nemcsak harczolt páratlan hősiességgel, hanem örömet hordá mindenfelől egybe harangjait, hogy azok Gábor Áron kezei alatt szabadságvédő ágyukká alakuljanak át, ki a Fülén, Szentkeresztbányán és Kézdi-Vásárhelyen berendezett ágyuöntődékekben 60-nál több ágyut öntött, azokat felszerelte, golyó, löporral látta el, nemcsak, hanem a legénységet be is tanította az ágyuk kezelésére. Ekként teremtett ezen egyszerű ember, mondhatni a semmiből, tüzérséget nemzete számára.

De Gábor Áron nemcsak ágyukat öntött és szerelt fel, nemcsak tüzeceket tanított és idomított, hanem maga is tüzerőrnagyi minőségben részt vett a csatákban, ott volt ő a legöklőbb golyózapor közt, fiatal gyakorlatlan tüzeceit bátorítva, a vész között oktatta, hogy azokat kezelési ügyességre és példája által rettenthetlenségre tanítsa, hogy a hazának ne csak gépe-sze, hanem eszményi hőse is legyen. Sőt hogy hasznos életének méltó és dicsteljes vége legyen, ott vérzett el a csatatéren, kiérdemelve a hősöknek babérkoszorúját.

A magyar nemzet győzelmesen üzte vissza a reakciónak hazánkra uszított zsoldos hadait, azok minden vonalon kiszorítottak a haza véráztatta harcztereiről, míg végre tehetlenségüket belátva, a legvadabb zsarnokság hiveivel, az orosz szövetkezett, annak fedezete alatt jöttek vissza a szabadság dicső vívmányainak letiprására.

Háromszék ekkor sem rettent vissza, hős népe ekkor is elszántan sereglett határaihoz, a vérpatakokkal annyiszor elárasztott kökösi hidhoz, hol jul. 2-án 1849-ben Gál Sándor vezénylete alatt 6000 székely sorakozott a szabadság szent földjének védelmére; ott volt Gábor Áron is ágyuival, s nagyban folyt be arra, hogy csata győzelmesen végződjék, de midőn a futó ellent kartácsolná, egy ágyugolyó leteríté s véget vetett dicső s magasztos életének.

Ilyen volt Gábor Áron, ily nemesen nagy szív porlik az eresztevényi temető egyszerű hantja alatt, s hová dicső emlékjel illenék, ott most egyszerű fejfa sincs, mert a nemzet bajnokai feledett sirban porlanak akkor, midőn az árulás és szolgaság jutalmat és babért nyer; de a történelem szent igazsága – melyet nem lehet szuronyokkal elnémitani – bizonynyal meghozandja az elismerés és méltánylatnak adóját; eljövend bizonynyal a kor, midőn a nemzet akaraterejének és erkölcsi nagyságának alapján e dicső küzdelmek után kiérdemelt szabadságát megnyerendi; mikor bizonynyal hála-lásan fog megemlékezni azokról, kik e dicsteljes napokban a haza, a szabadság ügyét hűn szolgálva, érdemeket szereztek, s akkor a nemzet halottjainak most disztelen, feledett sirjai felett dicső emlékjelek fognak tündökölni.

Addig a nemzet kegyeletes tisztelete, a hazafias szíveknek elfojthatatlan szent érzete ölelje körül e hantokat, s az elődök dicső tetteinek letéteményese: az azokat követni készséges ivadék védje a feledékenységtől s kegyeletlenségtől e sirhantokat, melyek alatt dicsőségünk, jövőnk biztos nagyságának élő gyökszájai vannak elásva, a hazafi-elismerésnek könnyei öntözzék ezen a dicsőség mezején elásott magvakat, hogy azok kisarjadva, jövő szabadságunk viruló s ledönthetetlen te-rebélyes fájává nőjenek s erősödjének.”

ÉJSZAKI KÁROLY

(1818 – 1907)

Éjszaki Károly egyike a XIX. sz. alig-alig ismert nagyjainak, akinek még az unitárius egyházhoz való tartozását is kétségbe vonják. Azonban a kértelyek eloszlanak Péterfi Dénesnek a Keresztény Magvetőben írt „Nekrológ”-ja nyomán (1907. 1. füzet), amely úgy emlékezik meg róla, mint aki az egyházi gyűlések felköszöntő szónoka. Aztán a Keresztény Magvető „Unitárius kéziratok a múzeumban” c. ismertetése (1904. 229. old.) az 1903. évben a Múzeumhoz kerülő unitárius munkák között említi föl Éjszaki Károly egyik kiadatlan színművét, mely közlés szintén unitárius voltát erősíti meg. Az még eldöntetlen, hogy melyik esztendőben csatlakozik az unitárius egyházhoz, de az biztos, hogy kolozsvári tartozkodása alatt. Hogy az egyháztörténetészek nem szólnak sem személye, sem irodalmi tevékenysége felől, az annak tudható be, hogy nem erdélyi származású, csak átmenetileg tartozkodik Erdélyben, és hogy az irodalommal jóval az egyházzal létrejövő kapcsolatai előtt foglalkozik.

Kenyeres Ágnes „Magyar Életrajzi Lexikon”-ja (1967) szerint Éjszaki a Veszprém megyei Bakonyréden született. Iskolai tanulmányai felől a Pallas Nagy Lexikona (1893. V. k.) értesít. Eszerint középiskolai tanulmányait a bajai gimnáziumban végezte, jogot a győri Akadémián tanult. Műegyetemet Pesten végzett. Gyalui Farkas „Legkedvesebb könyveim” c. munkájában (1902. 80. old.) megszólaltatja Éjszaki Károlyt is. Elmondja, hogy annak a diákgenerációnak tagja, amelyet az iskolában latinul tanítanak, így fogalma sincs a helyes magyar nyelvről. Magyarul nagyanyja egyik belső cselédleányától tanult meg. Az iskolai szünetekben apja könyvtárát böngészi. Nem tudjuk, hogy iskolai tanulmányait melyik esztendőben végzi. Tanulmányai befejeztével előbb Veszprémben, majd Fejér megyében mérnök.

Péterfi Dénes a Keresztény Magvetőben (1907) megjelenő „Nekrológ”-jában és Szentirmai Jenő „Szentgyörgyi István élete és művészete” című (1957) munkájában arról tudósít, hogy Éjszaki az 1848-as szabadságharcban Csányi László kormánybiztos műszaki szakértőjeként működik. A Vasárnapi Újság (1907. 6. sz.) cikkírója úgy tudja, hogy a szabadságharcot követő Bach-korszakban, mint magánmérnök vesz részt. Kenyeres Ágnes Életrajzi Lexikonja szerint 1860/61-ben Fejér megyében főjegyző, 1865 és 67 között pedig mint főszolgabíró vesz részt a közügyeinek intézésében.

Péterfi Dénes „Nekrológ”-jában azt írja, hogy az alkotmányos élet helyreállításával ismét megnyílik Éjszaki előtt a mérnöki pálya. Előbb a Közlekedési Minisztériumban beosztott főmérnökként dolgozik, majd Kolozsvárt a M. Á. V. Üzletvezetőség igazgatója lesz. Váradi Antal a Vasárnapi Újság 1920. 13. számában Éjszaki Károlyról írva főlemlíti, hogy minisztériumi dolgozóként vesz részt a pesti írók mozgalmában, jöllehet irodalmi munkásságának ideje az 50-es évekre esik, 1858 után rit-

kábban ír, és csak néhány cikkel és költeménnyel keresi föl a szépirodalmi lapokat. Váradi Antal szerint 1866-ban fedezik fel újra, s ettől kezdve rendszeres látogatója a pesti írói körnek. Lévén csöndes modorú, szeretetreméltó egyéniség, sok barátot szerez. Barátai közt van Jókai Mór, Szigligeti Ede, Székely József, Balázs Sándor és Lauka Gusztáv. Gyakran megfordul a régi Nemzeti Színház első emeletén lévő „Írók és Művészek Társasága” helyiségében, biliárddal töltve el szabad idejét.

A Vasárnapi Újság szerint (1907. 6. sz. 106. old.) ír verseket és novellákat is, de igazi szerelme a színpad. Legnagyobb sikereit vígjátékaival aratja. Lauka Gusztáv a Koszorú c. lapban (1881. V. k. 291. old.) azt írja, hogy színdarabjain a francia romantizmus, – személy szerint Victor Hugo hatása érzik. Azonban hamar szakít a romantikával, s a misztikus világba mélyed el. A Kenyeres féle Magyar Életrajzi Lexikon olyképpen tudósít, hogy Éjszakit tartják az újromantikusok úttörőjének, s a „Cyoni alma” című darabjától keltezik (1855) a magyar újromantikus vígjáték irányzatot. A Vasárnapi Újság úgy ítéli meg, hogy ha darabjaival már nem is mond újat, mégis hozzájárul a korabeli magyar színpadi műsor élénkítéséhez.

Munkái a Szépirodalmi Közlönyben (1858), a Fővárosi Lapokban, az Otthonban (1875), az Ország-Világban, a Koszorúban (1881), a Kolozsvárban (1849), a Keresztény Magvetőben, a székesfehérvári Borász Csarnokban (1863), és az Erdélyi Írók és Művészek Almanachjában (1892) jelennek meg.

Fő munkája a már említett „Cyoni alma”, mely önálló munkaként 1855-ben lát napvilágot. A Nemzeti Színház 1868. ápr. 19-én mutatja be, s hosszú ideig műsoron is marad. A három fölvonásos görög tárgyú munkát Lauka Gusztáv (Koszorú. 1881. V. k. 291. old.) értékeli. Szerinte igen figyelmet érdemlő benne a koncepció költőisége, a korrajz hűsége, a hatalmas színezet, a nyelvtisztaság és a kifogástalan verselés.

1848-ban két vígjátékkal, a „Szerlem és tobzódás” és a „Szomszédság delejezte” cíművel jelentkezik. A Nemzeti Színház mindkét darabját elfogadja előadásra, de a bekövetkezett politikai változások miatt nem kerülnek színpadra. Újabb darabjának nemzeti színházbeli előadására 1854-ben kerül sor, amikor az „Egy kis ármány” című vígjátéka kerül a közönség elé.

1874-ben a Budai Színkör adja elő „Egy lengyel követ Budán” című vígjátékát.

1888-ból ismert „Marko Kapilet, a szerb hős” című történelmi színműve, amely ugyancsak a Budai Színkörben kerül bemutatásra.

Ismert prózai munkái a „Visszapillantások a múltba” című sorozatban (1881) „Egy vén legény élményei”, – „Kirándulás a Bakonyban”, – „Egy csepp víz”, és a Keresztény Magvetőben megjelenő

„Illúzió” című értekezés, mely utóbbira Péterfi Dénes hívja föl a figyelmet.

Éjszaki Károly tagja az Erdélyi Irodalmi és a Petőfi Társaságnak. Kenyeres Ágnes Magyar Életrajzi Lexikonja úgy tudja, hogy Éjszakinak jelentős szerepe van a kezdetben ellenzéki színezetű Petőfi Társaság alapításában (1877), melynek Jókai mellett ő az alelnöke. Váraditól tudjuk, hogy tevékeny résztvevője a Társaság gyűléseinek, ahol nyugodt vérmérsékletével sok viharos indulatot csendesít le. A Társaság gyűlésein többször felolvastak. A Vasárnapi Újság szerint nem tartozik az eredeti nagy szellemek közé. Nem akarja az irodalmat új alapokra fektetni, és nem akar az irodalomnak új

irányt sem szabni. Szentimrei Jenő a „méltatlanul elsüllyesztett” színírónak mondja. Politikai állásfoglalása a kiegyezés hívei közé állítja, – bár Kenyeres szerint – közelebb áll a 48-as ellenzékhez.

A XIX. század unitárius vallású írójának mind az egyház, mind a közélet hajdan ismert szereplőjének élete 1907. január 26-án ér véget. Bár az utána következő nemzedékek nem sokat hallhatnak felőle, mi úgy érezzük, hogy a reá való emlékezésben önmagunkat tiszteljük meg azzal, hogy kiássuk a feledés homályából, és méltányoljuk benne mind az unitárius, mind az irodalmi közélet kiemelkedő alakját.

Kelemen Miklós

A boldogságról

A Keresztény Magvető 1996 évi első számában Zsigmond Júlia által közölt „Mikor voltam életemben a legboldogabb?” című vallomásgyűjteménye készített a boldogság további gondolására.

A boldogság központi fogalom az ember életében, fogalmi megközelítése valamely nézőpont szerint újabb meghatározásokat eredményez.

A boldogság szó szinonimái a lexikonok szerint: béke, öröm, harmónia, nyugalom, áldás, üdvösség.

Vallási értelemben a boldogság maga Isten az ószövetségi bölcsességi irodalom olvasata alapján.

„Boldog ember, aki benned bíz.” (Zsolt 84; 13)

Míg az ószövetség a boldogságot magával Istennel azonosította, az Újszövetségben Jézus a boldogság „megtestesítője”-ként lépett fel.

A vallási értelmű boldogság az ember földi boldogságával többnyire összefonódik, de bizony sokszor inkább csak az utóbbi válik hangsúlyossá.

A szubjektíve megélt boldogság kivetülésének adnak helyet most kezdődő – remény szerint egész évben tartó – rovatunkban, melyből körvonalazódni fog a XX. század végén élő ember boldogsága – boldogtalansága, teljességigénye és teljessége: boldog életre való törekvése.

Olvassuk együtt figyelmesen a boldogságról szóló vallomásokat, élményeket és a boldogságért való küzdelmeket.

A boldogságukról íróknak csupán nevük kezdőbetűit jelöljük, hiszen a vallomás tartalma a hangsúlyos elsősorban számunkra.

Ezt követően: K. I. jelű vallomás következik.

Azt kérdezted tőlem, hogy mi volt a legnagyobb boldogság életemben?

Az első önkéntelen válaszom nyomában az volt, hogy a legboldogabb gyermekkoromban lehettem, amikor még nem is tudtam, hogy boldog vagyok. Csupán végtelen szeretetet éreztem magam körül.

Ezek után különféle gondolatok és kérdések zúdultak rám a „boldogság” fogalommal kapcsolatban.

Van e különbség öröm és boldogság között? Vagy ha már tudatosan lehetne boldog egy ember, akkor azt is tudnia kell, hogy több milliárd ember talán ugyanakkor boldogtalan valami, őt ért csapás miatt. Akkor viszont hogy lehet az ember boldog?

Az érzésem az, hogy mivel gyarló emberek vagyunk, boldogságunkban megfejltkezőnk mások bajáról.

Ifjúkorom óta, itt a Kárpát-medencében megtanultam az apró örömeket megbecsülni. Így hát nagyon sokszor éreztem életemben örömet. Persze úgy vélem, hogy az öröm és a boldogság: az kettő. A boldogság ugyanis egy magasabb rendű öröm, amolyan „égi” öröm.

Ilyen „égi öröm” lehet pl. egy anyának gyermeket világra hozni, vagy egy tudósnek, vagy egy művésznek egy újat teremteni. Egyszóval a „teremtésben” részt venni!

Hát bizony a fent említett „teremtés”-ben nem részesülhettem. Mégis úgy érzem, valamelyik más „égi öröm”-ből nekem is jutott, ami önfeledten boldoggá tudott tenni.

Ma a tapasztalatokban gazdag úgynevezett öregkor idején, végül is a mai napig elkísér, s ez a szeretetmegnyilvánulás minden szikrája, mely engem ért, és melyből magam is adhatok!

K. I.

Tisztában lévén a megfogalmazás nehézségeivel, őszinte tisztelettel várja a mégis erre vállalkozók írásait közlés céljából a rovatvezető:

Muszka Ibolya

Konferencia Klingbergben

Lübeck közelében, a Balti-tengertől három kilométerre Klingberg egy kis üdülőtelep. Hatalmas konferenciaközpont vöröslik az őszbe borult fák közül. Másfél napi út után jól esik a hideg vacsora, tea. Az épület a német unitáriusoké. Két finn fiatalember már az első pillanatokat megragadja a „testvér-unitáriusokkal” barátságot kötni. Hamarosan kiderül: Helsinkiben néhány hónapja szerveznek unitárius találkozásokat. Egyikőjük az Interneten fedezte fel az unitáriusokat. A másik – néhány szót magyarul is szól – ismerte az erdélyi történelmi egyházat is.

Hamarosan összegyűlt a teljes társaság: 33 unitárius Európa és az Egyesült Államok különböző részeiről. Az Európai Unitárius Univerzalisták, Spanyolországból, Norvégiából, Dániából, Finnországból, a Cseh Köztársaságból, Oroszországból, Lengyel, Lettországból képviselték magukat. Mind frissen alakult „gyülekezetek”. Az erdélyi és magyarországi képviselő volt a történelmi múltat hozó biztatás.

A konferencia célja a gyülekezetszervezésben a vezetők tapasztalatcseréje, barátság, bátorság és erőforrás merítése. Ami a legfontosabb: tudjunk egymásról, a világ sok pontján élő unitáriusokról, gondjainkról – sikereinkről.

Naponta istentiszteleti szolgálat volt. A magyar küldöttség már az elsőt elvállalta. Sándor Gyula Mátyás palástosan mondott imát, Balázs László a lekiót olvasta fel, jómagam tartottam a beszédet. A sokszínűség áldásáról szóltam, ezután közösen

mondtuk el a Miatyánkot – mindenki a saját anyanyelvén. Különös tapasztalat volt: nem bábeli zűrzavar, hanem: harmónia. Hisz sok nyelven, de ugyanaz szólt!

Sokféle istentiszteleti szokással ismerkedhettünk meg. Még a tánc szakrális megjelenésével is találkozhattunk a lett képviselők jóvoltából. Igencsak hasznos volt a „gyülekezet-duzzasztó” kurzusokat hallgatni. Mivel mindenki számára a kis létszám a gond, nagy népszerűségnek örvendtek ezek a jótanácsok, melyeket Charles Gaine, amerikai unitárius lelkész mondott.

Az Unitárius Univerzalisták Nemzetközi Tanácsa (I. C. U. U.) áll a konferenciaszervezés háttérében. Elnöke David Usher, szíven viseli a világ unitáriusainak gondját. Ezért a tavasz folyamán látogatást tervez a magyarországi „ismerőseinél”, azaz a konferencia résztvevői gyülekezetében: Győrött, Füzesgyarmaton, Budapesten, és talán Pécsen is.

A konferencia óriási élmény volt, hasznos barátságok kötődtek, melyek gyümölcsözését reméljük. Külön köszönet illesse Orbókné Szent-Iványi Ilnát, ő részt vett már a Tanács megalakulásában is, és jóvoltából vehetett részt ez a küldöttség a konferencián. Reméljük nemcsak a kellemes élmény, hanem a tapasztalatcsere jótanácsai is megfoganak, és láthatóvá válik eredménye egyházi munkánkon.

Miklósi Vári Katalin

Protestáns szabadegyetemi konferencia Siófokon

Az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem szokásos Akadémiai Napjait az idén május 3-10 között Siófokon, az Aranypart üdülőszállóban rendezi meg. A konferencia témája: *Magyar iskola – európai iskola?*

A vitaindító előadást „Hogyan tükröződnek a társadalmi-politikai változások az oktatás-nevelésben?” címmel május 3-án Beke Kata író tartja. A megnyitó istentiszteletre május 4-én, vasárnap de. a siófoki evangélikus templomban kerül sor, a zürichi Magyar nyelvű Protestáns Gyülekezet liturgiája szerint, Vályi-Nagy Ágnes (Basel) és Joób Olivér (Zürich) lelkészek szolgálatával. Neves szakemberek előadásai, kerekasztal-beszélgetések (Frenkl Róbert ev. egyetemes felügyelő ill. Balog Zoltán budapesti ref. lelkész vezetésével) foglalkoznak a nevelés céljával, lehetőségeivel, a nevelők felelősségével, a kisebbségi iskola kulturális problémáival, az erkölcsre, etikára és hitre nevelés

kérdéseivel. A különböző iskolakoncepciókról Kálmán Attila ref. gimnáziumi igazgató (Pápa), a magyar katolikus iskolákról Korzenszky Richárd r. kat. teológiai tanár (Tihany), a protestáns tanintézetekről Benkő Samu történész (Kolozsvár), Karácsony Sándor pedagógiájának időszerűségéről Deme Tamás pedagógus (Budapest), az „európaiságról”, a sokféleségről az európai oktatásban Pataki Pál, párizsi magyar UNESCO-képviselő beszél. Reggeli áhítatok, áldozócsütörtöki ökumenikus istentisztelet, kulturális műsor – Kányádi Sándor költői estje – és a Csurgói Református Gimnázium meglátogatása egészítik ki a gazdag programot. A péntek (május 9.) reggeli áhítatot Szász Ferenc brassói unitárius lelkész tartja.

Jelentkezés, érdeklődés (lehetőleg március vége előtt): **Király Zoltánné, 7400 Kaposvár, Teleki u. 22, tel. és fax (csak munkaidőben): (06) 82-319-948.**

Egyházközségeink életéből

Kocsord

I. Keresztelések: 1. Patály Dávid, 2. Vajda Zsolt László, 3. Patály Dániel, 4. Jóni Ildikó Enikő, 5. Szabó Elemér, 6. Szabó Mária, 7. Szabó Benjámín, 8. Jóni Dorina Emőke, 9. Tóth Attila.

II. Konfirmáció: 1. Jóni Jenő, 2. Lakatos László, 3. Vajda Zsolt László, 4. Szabó Elemér, 5. Jóni Mária, 6. Balogh Tibor ifj., 7. Balogh Tiborné Hamza Júliánna, 8. Lakatos Sándor, 9. Barkó Edit, 10. Lakatos Lászlóné Tóth Irén, 11. Jónás József, 12. Jónás László, 13. Jónás Jolán, 14. Jóni Dezső, 15. Fogarasi Péter, 16. Vasvári Sándor-Zsolt, 17. Balogh Tibor id., 18. Balogh Tiborné Balogh Ildikó.

III. Esküvő: 1. Vajda Zsolt László és n. sz. Asztalos Edit, 2. Jónás László és n. sz. Rózsa Beáta, 3. Szabó Elemér és n. sz. Jóni Mária, 4. Balogh Tibor ifj. és n. sz. Hamza Júliánna, 5. Lakatos Sándor és n. sz. Barkó Edit, 6. Jóni Dezső és n. sz. Jónás Jolán, 7. Balogh Tibor id. és n. sz. Balogh Ildikó.

IV. Temetés: 1. Eddig hirdelve: a) Jakab Lászlóné sz. Szabó Erzsébet 76 éves, b) Pankotai Istváné sz. Ajtai Ida 76 éves;

2. Eddig még nem hirdelve: c) Kovács József (Nyíregyháza) 84 éves, d) Sebők Zsigmondné sz. Varga Mária 66 éves, e) Marinka Imréné sz. Varga Erzsébet 58 éves.

Kocsordon tragikus hirtelenséggel hunyt el **Pócsi Zoltán** atyánkfia, akinek Isten 45 életévet ajándékozott. Hűséges özvegye és két fia gyászolja egy egész életre megtört szívvel. Isten adjon csendes pihenést a derékba tört élet után az elhunytak, hozzátartozóinak pedig adjon vigasztalást!

Nyitrai Levente
lelkész

* * *

Szent Este Füzesgyarmaton

December 24-én este hivogatólag kondultak meg a füzesgyarmati templom harangjai. A templomban feldíszített, kivilágított fenyő és jászolbólcső várta az érkezőket. Szent Este megünneplésére jöttek kicsik és nagyok.

A lelkész szolgálata után a gyermekek, ifjak és a nyugdíjas klub énekkarának szereplésével folytatódott az ünnepi műsor, szavalattal és énekléssel. A műsor befejezése után a gyermekek ajándék csomagot kaptak.

Az est értékét növelte, hogy az előadók között csak néhány unitárius volt. A nagyobbik rész a szimpatizánsok gyermekei, unokái, a lelkész tanít-

ványai és az énekkar volt. A legfiatalabb szereplő 4-5 éves volt.

A több mint egyórás műsor, az ünnepi este felejthetetlen élményt nyújtott. A lelkes, sok szervezést igénylő munkáért ez úton mondunk köszönetet Balácsi László lelkésznek és családjának.

Egy Füzesgyarmattól távol élő, de hazajáró unitárius.

Gyula, 1997

* * *

Pestszentlőrinci hírek

1997. január 27-én óriási érdeklődés kíséretében tartottuk meg ez évben első farsangi gyülekezeti napunkat, melyet szeretetvendégség követett. A rendezvény, melynek műsoros részét a templomunkban tartottuk, azért érdemel különös figyelmet, mert azon az előadó Dr. Platthy Iván, a Miniszterelnöki Hivatal címzetes államtitkára volt, aki az „Állam és Egyház viszonya” címmel tartott előadást. Az elhangzott értékes előadás után Dr. Murvay Sámuel, egyházunk főgondnoka tett fel az előadónak közérdekű kérdéseket egyházunk történelmi státusára és az ingatlanok visszaadására vonatkozóan.

A gyülekezeti napot Orbókné-Szent-Iványi Ilona egyházi főjegyző, püspökhelyettes asszony imája és áhítata nyitotta meg, melyben a farsang lelki értékeiről hallhattunk.

Az áhítatot és az előadást Budai Ilona népdalénekesnő csodálatos hangja, majd pedig Gáspár Imola színművésznő szavalata tette mindenki számára felejthetlenné.

A templomi műsort szeretetvendégség követte egyházközségünk gyülekezeti termében, amikor is az Erdélyből származó vecsési háziasszonyaink finoman elkészített vacsorával örvendeztették meg a megjelenteket, amiért mindnyájuknak e helyen is köszönetünket tolmácsoljuk.

Farsangi szeretetvendégségünk kimagasló erkölcsi és anyagi sikerrel zárult. Köszönjük minden résztvevő értékes adományát, mellyel hozzájárult egyházközségünk fennmaradásának biztosításához, továbbá a lelkészi lakás mielőbbi felépítéséhez.

A gyülekezeti napon fellépett művésznőket Sepsi Kovács Éva, egyházközségünk presbitere fvarozta és honorálta, amiért neki is köszönetet mondunk.

A gyülekezeti napot megtisztelte jelenlétével Dr. Mádl Ferenc egyetemi tanár, volt művelődési miniszter.

Halottaink

1997. január 10-én 86 éves korában meghalt **DR. MOLNÁR ISTVÁN** pedagógus, etnográfus, múzeológus, köri felügyelő gondnok

1910-ben született Bordon, lelkészi családban. Újszékelyre költözésük után elveszti édesapját alig 2 évesen, így gyermekkorát a nagyszülőknél Ravában tölti. Középiskolát Székelykeresztúron végzett 1929-ben. Az egyetem elvégzése után – földrajz és történelemszak – egykori iskolája a székelykeresztúri Unitárius Gimnázium tanára lett. A Bolyai Tudományegyetemen doktorál 1948-ban. Diákok és tanártársai segítségével először iskolai, majd az anyag gyarapodásakor városi tájmúzeumot hoz létre. A tanügyi reformmal a tanítóképző tanára lesz, de a múzeumi anyag gyarapítását, a gyűjtőmunkát nem hagyja félbe. 1956-tól 1977-ig, nyugdíjazásáig az általa létrehozott Múzeum függetlenített igazgatója.

1996-ig lelkesen bekapcsolódik az egyházi életbe. A Székelyudvarhely-Székelykeresztúr-i, majd a Székelykeresztúri egyházkör felügyelő gondnoka. A gyűlekezetek meglátogatása alkalmával néprajzi és történelmi tanulmányok gyöngyszemeivel gazdagította szellemi kincseinket. Írásai, tanulmányai néprajzi és egyházi kiadványokban, valamint önálló kötetekben jelentek meg.

Munkásságáért 1994-ben Székelykeresztúr város első díszpolgára címmel jutalmazták, 1996-ban pedig az EMKE Bányai János díjával.

Temetése 1997. január 12-én volt.

Munkásságát, életét méltatták: Báró József székelykeresztúri lelkész, Dr. Szabó Árpád püspök, Szombatfalvi József Székelykeresztúr köri esperes, Kedei Mózes Székelyudvarhely köri esperes, Simén Domokos csikszere-dai lelkész, Fülöp Lajos múzeumigazgató, Benyovszki Lajos polgármester, Balázs Dénes tanár.

* * *

dr. Major László 78 éves

Erdő B. Zoltán 77 éves

**Karácsondi Sándorné
sz. Makk Jolán 66 éves**

**Haraszi Béláné
sz. Benczédi Margit 86 éves**

Isten adjon csendes pihenést eltávozott testvéreinknek az anyaföld ölén, lelküknek örök üdvösséget, a hátramaradott gyászolóknak pedig vigasztalást.

Az Unitárius Ifjúsági Kör 1997. áprilisi programja

Ez év április 4-5-6-án (péntek-szombat-vasárnap) evezni megyünk Kováts Levente vezetésével.

Rá két hétre, a már megszokott módon, a megszokott helyen és időben (Nagy Ignác utca, gyülekezeti terem, du. 5 óra) ismét beszélgetést tartunk, a téma ezúttal a karácsonyi ünnepségek miatt elmaradt „Jézus” lesz.

További információkat a kirándulás ügyében Kováts Leventétől a 282-8776-os telefonszámon, a beszélgetésről pedig a Nagy Ignác utcai faliújságon tudhattok meg, de küldünk most már levelet is. Kérek mindenkit, akinek e-mail címe van, úgy adja meg nekem a pecsib@orange.okt.cogpsyphy.hu e-mail számon, hogy gyorsabban, könnyebben és olcsóbban értesíteni tudjuk.

Sok szeretettel várunk mindenkit, gyertek el minél többen, mert sokan együtt lenni jó!

Szervusztok:

Pécsi Balázs titkár

A Sylvester János Protestáns Gimnázium hirdetése

Protestáns egyesületi gimnázium (Sylvester János Protestáns Gimnázium) indul 1997 szeptemberétől a XIV. kerületi Pillangó park 3-5-ben. Négy és hat évfolyamos gimnáziumi osztályaiba, majd érettségi utáni szakképzésre első sorban a keresztyén hit és értékrend felé forduló diákokat vár, de nyitott mindenki számára felekezeti hovatartozástól függetlenül.

Felvételi vizsga helyett az érdeklődő tanulókat szüleikkel együtt márciusban és áprilisban kérjük személyes beszélgetésre a 335-0178-as telefonon, kedden, szerdán és csütörtökön 9-13 óra között egyeztetett időpontban.

dr. Bibó István
és az iskola tanári kara

Húsvéti istentiszteletek

1997. március 30. és 31-én húsvét vasárnap és hétfőn Úrvacsoraosztással egybekötött istentisztelet lesz Budapesten a Nagy Ignác utcai templomban de. 11 órakor, a Högyes Endre utcai templomban de. 10 órakor.

Pestszentlőrincen március 30-án, vasárnap de. 11 órakor lesz Úrvacsoraosztás és húsvéti istentisztelet.

1997. március 23-án, vasárnap du. 17 órai kezdettel az unitárius fiatalság szeretetvendégséggel egybekötött műsoros estet rendez a Budapest V., Nagy Ignác u. 2-4. alatti templomunkban.

A műsor címe:

A HIT HANGJAI

A műsorban elhangzanak magyar és külföldi költők versei, valamint afro-amerikai, szuahéli és indiai vallásos énekek feldolgozásai. Ezeken keresztül szeretnénk megismertetni a hallgatóságot más népek keresztény hitvilágával.

A műsorban fellépnek az unitárius fiatalok, valamint a **GRAIL** énekegyüttes.

A műsort szerkesztette: **Miklósi-Vári Katalin** gyülekezeti s. lelkész.

Kérjük a kedves híveket, hogy az est folyamán adakozzanak, és adományaikkal segítsék elő az 1997. évre tervezett pécsi ifjúsági konferencia megvalósulását.

A templomban elhangzott műsor után várjuk kedves vendégeinket a gyülekezeti teremben terített asztalok mellé.

Minden kedves hívünket és érdeklődőt szeretettel hívunk és várunk ez alkalomra.

Lapzárta minden hónap 6-án van. A később beérkezett írásokkal szerkesztőségünk csak a következő hó lapzártáig tud foglalkozni. Kérjük ezt a beküldendő írásoknál figyelembe venni.

Laptulajdonos:

Magyarországi Unitárius Egyház

Főszerkesztő:

Bencze Franciska

Szerkesztőbizottság:

Kászoni József,

Muszka Ibolya, Nyitrai Levente

SZERKESZTŐSÉG CÍME:

V., Nagy Ignác utca 2-4. Budapest, 1055.

Telefon/fax: 111-2801

Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.

Előfizethető:

egyházi központunkban, a lelkészi irodákban, vagy egyházi csekken, Unitárius Elet jellegével.

Évi előfizetési díj: 600. Ft

Egyes szám ára 50.- Ft

Megjelenik havonta.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Felelős kiadó:

Heltai Gáspár Kft

Index: 25 842

Készült a **Cerberus Kft.** gondozásában

(Budapest V., Kálmán Imre u. 23.

Tel.: 332-3511)

Felelős vezető: Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1272